

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

“ Εθνικό Σχέδιο Δράσης
για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2005-2006”

Αθήνα, 13 Μαΐου 2005

Διαδικασία

Με επιστολή που απέστειλε στις 18/4/2005, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας κ. **Δημήτριος Κοντός**, ζήτησε από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.) να διατυπώσει τις προτάσεις της για το υπό κατάρτιση «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2005-2006».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από την κα **Αναστασία Κουτσιβίτου** και τους κ.κ. **Νικόλαο Αντζινά**, **Γεώργιο Κουτσιμπογιώργο**, **Βασίλειο Ξενάκη**, **Νικόλαο Λιόλιο** και **Ιωάννη Σωτηρίου**.

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο κ. **Νικόλαος Λιόλιος**. Την επιστημονική στήριξη στην Επιτροπή Εργασίας πα-

ρείχαν οι εμπειρογνώμονες κ.κ. **Χρήστος Ιωάννου**, **Κωνσταντίνος Δημουλάς** και **Φώτης Σκουλαρίκης**. Τον επιστημονικό συντονισμό είχαν οι επιστημονικοί συνεργάτες της Ο.Κ.Ε. κα **Μαρία Ιωαννίδου** και **Δρ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου**.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίασή της στις 10/5/2005.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν η κα **Α. Κουτσιβίτου** και οι κ.κ. **Ν. Λιόλιος** και **Γ. Κουτσιμπογιώργος**, αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίασή της στις **13/5/2005**, διατύπωσε την **υπ' αριθ. 131** Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ 2003-2005

Το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2003-2005** (Ε.Σ.Δ.Εν.) αποτελείται από 6 Κεφάλαια.

Στο **Κεφάλαιο 1** με τίτλο «**Κύριες Τάσεις και Προκλήσεις**», διατυπώνεται το γενικό στρατηγικό πλαίσιο που αφορά μία αναπτυξιακή κοινωνική πολιτική – μοχλό ανάπτυξης που δημιουργεί πλεονάσματα τα οποία αθροίζονται στις πολιτικές αναδιανομής, θέτει ως πρωταρχικό στόχο την αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου και την καλύτερη αξιοποίησή του και προσδίδει υπεραξία στην αναδιανομή. Βασικοί άξονες της πολιτικής αυτής είναι η καταξίωση του κοινωνικού κράτους, δίκαιοι και διαφανείς κανόνες κοινής αποδοχής, στόχευση βάσει προτεραιοτήτων κοινής αποδοχής και ποιότητα στις υπηρεσίες. Για την επιτυχία αυτής της γενικής στρατηγικής απαιτούνται τέσσερις προϋποθέσεις: **επαρκής χρηματοδότηση, διαρθρωτικές αλλαγές, στοχευμένες παρεμβάσεις και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στάθμης**. Από αυτές, κατά τους συντάκτες του Σχεδίου, οι δύο πρώτες έχουν προωθηθεί σημαντικά, ενώ στην τρίτη έχουν σημειωθεί σημαντικές πρόοδοι. Ως εκ τούτου, προβλέφθηκε για τα έτη 2001-2003 να δοθεί βαρύτητα στις στοχευμένες παρεμβάσεις και κυρίως στις υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στάθμης.

Στο **Κεφάλαιο 1** παρουσιάζονται, επίσης, οι προκλήσεις της κοινωνικής συνοχής και

τα χαρακτηριστικά της κατάστασης όσον αφορά την κοινωνική συνοχή.

Το **Κεφάλαιο 2** με τίτλο «**Πρόοδοι 2001-2003**» αναφέρεται στην αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας της εργασίας κατά την περίοδο 2001-2003 και τη μεγάλη συμβολική ανάδειξη της κοινωνικής πολιτικής στο Σύνταγμα. Επιπλέον, παρουσιάζονται μία σειρά εξελίξεων που αποτελούν προετοιμασία για ταχύτερη πρόοδο στα επόμενα χρόνια (ασφαλιστικό, φορολογική μεταρρύθμιση, μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ, διαρθρωτικές αλλαγές στο χώρο της Πρόνοιας και της Υγείας, νομιμοποίηση μεταναστών) και γίνεται αναφορά στην εισοδηματική πολιτική προς τους χαμηλόμισθους και τους χαμηλοσυνταξιούχους κατά την περίοδο 2001-2003, στην αποκατάσταση σεισμόπληκτων, σε προγράμματα για άτομα με αναπηρίες, στη δραστηριότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και στις δράσεις για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού στην ύπαιθρο. Η ανάλυση του **Κεφαλαίου 2** καταλήγει στο συμπέρασμα ότι σε αντίθεση με την έως τότε θεώρηση του θέματος του κοινωνικού αποκλεισμού από τη σκοπιά του εκάστοτε φορέα, το κυριότερο κεκτημένο του πρώτου Ε.Σ.Δ.Εν. είναι η υπέρβαση της περιορισμένης αυτής οπτικής και η απαρχή της αντιμετώπισης του προβλήματος ως ενιαίου – με τη συνειδητοποίηση και την αναζήτηση θεσμών που συνθέτουν, συντονίζουν και αναζητούν τη συνεργεία μεταξύ δράσεων και φορέων.

Το **Κεφάλαιο 3** με τίτλο «**Στρατηγική προσέγγιση - κύριοι στόχοι**» εξειδικεύει τη στρατηγική επιλογή ουσιαστικής προώθησης της κοινωνικής ένταξης σε τέσσερις κατευθύνσεις: **Ύπαιθρος, Ηλικιωμένοι, Υποβοήθηση πρόσβασης στην απασχόληση και Ποιότητα Διακυβέρνησης**. Για την **Ύπαιθρο**, η συνολική προσέγγιση που προωθείται έχει τρεις διαστάσεις: οικονομική-ποιοτική ανάπτυξη, ασφαλιστική με τη μετεξέλιξη του ΟΓΑ σε ταμείο κύριας ασφάλισης και εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας και φροντίδας. Για τους **Ηλικιωμένους**, εφαρμογή των ρυθμίσεων του Ν. 3029/2002, εισοδηματική στήριξη των χαμηλοσυνταξιούχων με κύριο εργαλείο το ΕΚΑΣ και έμφαση σε θέματα υπηρεσιών, με στόχο να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής και να ξεπεραστούν τα προβλήματα πρόσβασης των ηλικιωμένων σε υπηρεσίες. Για την **Υποβοήθηση πρόσβασης στην απασχόληση**, κρίσιμα σημεία αποτελούν η ενίσχυση της αποδοτικότητας της εργασίας και η αποφυγή «παγίδων αδράνειας» και η μετατροπή της αδήλωτης εργασίας σε κανονική απασχόληση. Κεντρική σημασία στην προώθηση της απασχόλησης έχουν οι γυναίκες, οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας, οι νέοι, τα άτομα με αναπηρία και οι μετανάστες. Για την **Ποιότητα Διακυβέρνησης**, έχουν δρομολογηθεί λύσεις σε τέσσερα ζητήματα προτεραιότητας: *1^{ον}* εκπόνηση Κοινωνικού-Προνοιακού Χάρτη για την ενίσχυση του επιτελικού επιπέδου διαμόρφωσης της κοινωνικής πολιτικής με αξιολόγηση και επίλυση προβλημάτων, *2^{ον}* θεσμοθέτηση Εθνικής Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας για διαρκή και δομημένο διάλογο με την κοινωνία των πολιτών, *3^{ον}* μεταφορά δραστηριοτήτων σε επίπεδο δήμων για την αποκέντρωση δράσεων και *4^{ον}*, διεύρυνση και βελτίωση ποιότητας υπηρεσιών. Επιπλέον,

στο **Κεφάλαιο 3** διατυπώνονται **Εθνικοί Κοινωνικοί στόχοι** καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού με ορίζοντα το 2010 – σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης. Οι δέκα στόχοι που προτείνονται αφορούν σε επτά κρίσιμους τομείς για την κοινωνική ένταξη: **επισφάλεια, σύγκλιση υπαίθρου, παιδική προστασία και εργαζόμενες μητέρες, αποτελεσματικότητα εισοδηματικών παρεμβάσεων, προσπελασιμότητα ατόμων με αναπηρία και προαγωγή υγείας**.

Το **Κεφάλαιο 4** με τίτλο «**Μέτρα πολιτικής**» αναλύει τις στρατηγικές απαντήσεις στους κοινούς στόχους καταπολέμησης του αποκλεισμού, όπως αυτοί διατυπώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης. Ειδικότερα, το ΕΣΔΕν περιλαμβάνει τους ακόλουθους στόχους και δράσεις:

Στόχος 1.1 «Μέτρα πολιτικής για την απασχόληση»

1. Πρόσβαση στην απασχόληση από τις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.
2. Συμφιλίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.
3. Αξιοποίηση δυνατοτήτων της κοινωνικής οικονομίας.
4. Πρόληψη των διακοπών στην επαγγελματική δραστηριότητα – ενεργοποίηση ανέργων, μέτρα για την αγορά εργασίας.

Στόχος 1.2 «Προώθηση της πρόσβασης όλων στους πόρους, τα δικαιώματα, τα αγαθά και τις υπηρεσίες»

1. Επιδοματική πολιτική – το δίκτυο αλληλεγγύης.

2. Πρόσβαση στη στέγαση.
3. Πρόσβαση στην υγεία και την περίθαλψη.
4. Πρόσβαση στην παιδεία.
5. Πρόσβαση σε λοιπά αγαθά.

Στόχος 2 «Πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού»

1. Αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος και του ηλεκτρονικού αποκλεισμού.
2. Αρωγή στην οικογένεια – δράσεις για την τρίτη ηλικία και τα άτομα με αναπηρίες.
3. Γεωγραφικός αποκλεισμός και ανασυγκρότηση της υπαίθρου.
4. Ειδικά θέματα – υπερχρέωση, στρατευμένοι, ασφάλεια διαζευγμένων, φυσικές καταστροφές.

Στόχος 3 «Δράσεις για τους πλέον ευάλωτους»

1. Πολυπολιτισμικότητα – Μετανάστες – Παλινοστούντες.
2. Εκπαίδευση της Μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης.

3. Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για τους τσιγγάνους.
4. Άλλες ευπαθείς ομάδες (χρήστες ναρκωτικών ουσιών, οροθετικά άτομα, φυλακισμένοι, αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες).

Το **Κεφάλαιο 5 «Θεσμικές Διευθετήσεις»** αναφέρεται στην παρακολούθηση και το συντονισμό των δράσεων κατά του αποκλεισμού σε τοπικό και σε επιτελικό επίπεδο. Επίσης, γίνεται αναφορά στην ανάγκη κινητοποίησης του συνόλου της κοινωνίας στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής πολιτικής κατά του αποκλεισμού. Κύριο εργαλείο στην κατεύθυνση αυτή είναι η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας, η οποία θεσμοθετήθηκε από το Ν. 3144/2003 μαζί με την Επιτροπή Απασχόλησης.

Τέλος, στο **Κεφάλαιο 6** με τίτλο «**Ορθή Πρακτική**» παρουσιάζεται ως παράδειγμα η περίπτωση του Δήμου Αρχανών η οποία αποτελεί ορθή πρακτική τοπικής ανάπτυξης και κοινωνικής πολιτικής με μέτρα για την απασχόληση, την πρόσβαση στους πόρους, τα αγαθά και τις υπηρεσίες και την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, παρουσιάζονται ως ορθές πρακτικές τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών και το Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΒ΄

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια στη Λισσαβόνα (2000) και στη Φέιρα (2000) κατέστησαν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας σ' ένα από τα κεντρικά στοιχεία του εκσυγχρονισμού του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου. Στο πλαίσιο αυτό, η προώθηση της κοινωνικής ένταξης, κατέστη ως ουσιαστικός άξονας της νέας στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της να γίνει, έως το 2010, η πλέον ανταγωνιστική και η πλέον δυναμική οικονομία της γνώσης παγκοσμίως, με δυνατότητες επίτευξης μιας διαρκούς οικονομικής ανάπτυξης, η οποία θα συνοδεύεται από ποιοτική και ποσοτική βελτίωση της απασχόλησης και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.

Ως η καταλληλότερη μέθοδος για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού επιλέχθηκε η «Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού», μια νέα μορφή πολιτικής συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία στηρίχθηκε στην εμπειρία που είχε ήδη αποκτηθεί στο πεδίο της Απασχόλησης.

Κατόπιν τούτου, τα κράτη-μέλη εκπονούν ανά διετία τα **Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση (Ε.Σ.Δ.Εν.)**, τα οποία αποτελούν ένα από τα βασικά συστατικά αυτής της διαδικασίας, εντάσσοντας σε ενιαία στρατηγική όλες τις δράσεις που

έχουν στόχο τον περιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης. Τα Ε.Σ.Δ.Εν. περιλαμβάνουν και συστηματοποιούν δράσεις σε τομείς όπως απασχόληση, πρόνοια, παιδεία, υγεία, δημόσια διοίκηση, στο πλαίσιο μιας πολυδιάστατης αντιμετώπισης ιδιαίτερα σύνθετων κοινωνικών προβλημάτων.

Οι **κοινοί στόχοι καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού**¹, όπως συμφωνήθηκαν στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Νίκαια (2000) και αναθεωρήθηκαν στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κοπεγχάγη, (2002) αφορούν:

1. Προώθηση της συμμετοχής στην απασχόληση και της πρόσβασης όλων στους πόρους, τα δικαιώματα, τα αγαθά και τις υπηρεσίες (απασχόληση διαρκείας και υψηλής ποιότητας για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες, συνδυασμό επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, πρόληψη των διακοπών της επαγγελματικής δραστηριότητας, πρόσβαση όλων σε αξιοπρεπή και υγιεινή κατοικία, περίθαλψη, εκπαίδευση, δικαιοσύνη και άλλες βασικές δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες, όπως ο πολιτιστικός τομέας, ο αθλητισμός, η αναψυχή).

2. Πρόληψη του κινδύνου αποκλεισμού (έμφαση στις ανάγκες των ΑΜΕΑ, αποφυγή

1. «Καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού – καθορισμός των κατάλληλων στόχων – 14110/00 SOC 470» και «Έκθεση της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας προς τη Σύνοδο του Συμβουλίου της 3ης Δεκεμβρίου 2002 – 14164/1/02 SOC 508».

περιπτώσεων υπερχρέωσης, σχολικού αποκλεισμού, απώλειας στέγης και διαφύλαξη οικογενειακής αλληλεγγύης).

3. Δράσεις για τους πλέον ευάλωτους (ΑΜΕΑ, μετανάστες, παιδιά, περιοχές αντιμετώπισης με τον αποκλεισμό).

4. Κινητοποίηση του συνόλου των παραγόντων (προώθηση της συμμετοχής

και της έκφρασης των απόμων σε κατάσταση αποκλεισμού, κινητοποίηση των αρχών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ανάπτυξη δομών, προσαρμογή διοικητικών και κοινωνικών υπηρεσιών και προώθηση διαλόγου και εταιρικής σχέσης μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων δημόσιων και ιδιωτικών παραγόντων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε. ΣΕ ΓΝΩΜΕΣ ΜΕ ΣΥΝΑΦΕΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Η Ο.Κ.Ε. είχε κατά το παρελθόν την ευκαιρία να εκφράσει σε πολλές Γνώμες της απόψεις που αφορούν σε θέματα που άμεσα ή έμμεσα συνδέονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η παραπομπή στις συγκεκριμένες Γνώμες² θα γίνει στο Κεφάλαιο Δ' αυτής της Γνώμης, παράλληλα με την παρουσίαση των θέσεων της παρούσας Γνώμης. Στο σημείο όμως αυτό, κρίνεται χρήσιμο να παρατεθούν συνοπτικά οι απόψεις που εκφράστηκαν σε τρεις συγκεκριμένες Γνώμες που συνδέονται άμεσα με το ζήτημα της κοινωνικής ενσωμάτωσης:

α. Γνώμη επί του Σχεδίου Νόμου με θέμα «Μετανάστευση και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια» (υπ' αριθμ. 38, Φεβρουάριος 2000)

Η Ο.Κ.Ε. είχε διατυπώσει την άποψη ότι πρέπει να υπάρξει μία ολοκληρωμένη πολιτική, η οποία θα δίνει έμφαση στην ενσωμάτωση των μεταναστών στον κοινωνικό κορμό της χώρας και τη νόμιμη οικονομία.

Η Ο.Κ.Ε. είχε επίσης επισημάνει την ανάγκη της παρουσίας του κοινωνικού ελέγχου στην εφαρμογή παρεμβάσεων για τη μετανάστευση, καθώς σε ένα πρόβλημα που η αντιμετώπισή του προϋποθέτει την κοινωνική συναίνεση στο μέγιστο δυνατό βαθμό, θα πρέπει να μετέχουν εκπρόσωποι των κοινωνικών φορέων στα συνιστώμενα όργανα.

Στη Γνώμη είχε υπογραμμισθεί η ανάγκη διασφάλισης της αποτελεσματικότητας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, της οργανωτικής τους αυτονομίας και ευελιξίας, καθώς και της στελέχωσής τους με εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε να γίνουν «φιλικές» προς τους αλλοδαπούς και τους εργοδότες και να ενθαρρύνονται αμφότεροι στο να απευθυνθούν σε αυτές για την κάλυψη των αναγκών τους.

Παράλληλα, για την αντιμετώπιση του θέματος της μετανάστευσης, η Ο.Κ.Ε. διατύπωσε τη άποψη ότι δεν μπορεί να γίνεται μόνο με πολιτικές που υλοποιούνται στο εσωτερικό της χώρας μας, αλλά θα πρέπει να υπάρχουν ενεργητικές πολιτικές προς τις χώρες προσέλευσης των μεταναστών – και ιδιαίτερα τις βαλκανικές όπου η χώρα μας έχει αυξημένο ειδικό βάρος – με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και κοινωνικο-πολιτική σταθερότητα στις χώρες αυτές, ώστε να περιορίζονται στην πηγή τους τα αίτια της.

β. Γνώμη Πρωτοβουλίας με θέμα «Η Φτώχεια στην Ελλάδα» (υπ' αριθμ. 41, Ιούλιος 2000)

Η Ο.Κ.Ε. έκανε αναφορά στην εμφάνιση, μετά τη δεκαετία του '70, νέων μορφών φτώχειας που συνδυάστηκαν και με το φαινόμενο της περιθωριοποίησης που καθιερώθηκε να ονομάζεται ως «κοινωνικός αποκλει-

2. Το πλήρες κείμενο των Γνωμών της Ο.Κ.Ε. δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα www.oke.gr.

σμός». Ο όρος αυτός δίνει έμφαση στον πολυδιάστατο χαρακτήρα των μηχανισμών που εμποδίζουν τη συμμετοχή ατόμων και ομάδων, ακόμα και ολόκληρων περιοχών, σε κοινωνικά δικαιώματα που χαρακτηρίζουν την κοινωνική τους ένταξη και επομένως την ταυτότητά τους.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν υποδηλώνει απλώς ανεπάρκεια οικονομικών πόρων, ενώ επεκτείνεται ακόμη και πέρα από την απλή συμμετοχή στην απασχόληση. Αντικατοπτρίζεται και εκδηλώνεται στη στέγαση, την εκπαίδευση, την υγεία, την πρόσβαση στις υπηρεσίες κ.α. Η παράλληλη και αλληλένδετη εξέλιξη των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, επιβάλλει όπως, σε μια συζήτηση για την εξεύρεση μέτρων καταπολέμησης της φτώχειας, ληφθεί υπόψη και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Όποια μέτρα και αν εξευρεθούν πρέπει να αντιμετωπίζουν την φτώχεια και τον αποκλεισμό ως δίπτυχο αδιαίρετο.

Η Ο.Κ.Ε. διατύπωσε τη θέση ότι στην όξυνση του φαινομένου της φτώχειας συνέβαλε η αύξηση της συγκέντρωσης του πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Στη χώρα μας, σε αντίθεση με άλλες δυτικές χώρες, δεν αναπτύχθηκε με ολοκληρωμένο τρόπο ένα οργανωμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας. Το πρόβλημα δεν εντοπίζεται απλώς στο ύψος των διατιθέμενων κονδυλίων για την κοινωνική πρόνοια, τα οποία, άλλωστε, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα των άλλων μεσογειακών χωρών της Ε.Ε. δεν είναι χαμηλά. Το πρόβλημα βρίσκεται πιο πολύ στον τρόπο διάθεσης των κονδυλίων. Το διοικητικό κόστος της κοινωνικής πολιτικής είναι δυσανάλογα μεγάλο, με αποτέλεσμα σημαντικό μέρος των πόρων να μην φθάνει ποτέ στους πραγματικούς αποδέκτες του.

Επιπλέον, παράλληλα με τις ελλείψεις της προνοιακής πολιτικής, η Ο.Κ.Ε. επισήμανε την έλλειψη πολιτικής για την αντιμετώπιση καθ' εαυτού του φαινομένου της φτώχειας, καθώς οι πόροι της κοινωνικής πολιτικής διατίθενται στο πλαίσιο μιας επιδοματικής πολιτικής που αντιμετωπίζει (και όχι επαρκώς) εκ των υστέρων τις συνέπειες της φτώχειας, χωρίς να δίνει προοπτική εξόδου από αυτήν, κάτι που θα έπρεπε να είναι και το βασικό ζητούμενο.

Προβλήματα εμφανίζονται και στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης, όπου εντοπίζεται μία άλλη σημαντική κατηγορία φτωχών, οι ηλικιωμένοι, είτε ανασφάλιστοι, είτε χαμηλοσυνταξιούχοι. Το φορολογικό σύστημα, εξάλλου, δεν επιτελεί ικανοποιητικά τον αναδιανεμητικό του ρόλο, αφ' ενός γιατί στηρίζεται σημαντικά στην έμμεση φορολογία και αφετέρου γιατί αδυνατεί να περιορίσει τον άδηλο τομέα της οικονομίας, με αποτέλεσμα να μη συλλέγονται οι πόροι που αντιστοιχούν στο πράγματι παραγόμενο εθνικό προϊόν.

Στις αρχές για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας συνολικής πολιτικής κατά της φτώχειας, η Ο.Κ.Ε. τόνισε ότι οποιοσδήποτε σχεδιασμός αντιμετώπισης της φτώχειας πρέπει να έχει διπλή διάσταση: *κατασταλτική*, που σημαίνει λήψη μέτρων άμεσης ανακούφισης των φτωχών και παροχής σε αυτούς της δυνατότητας ικανοποίησης των επειγουσών αναγκών τους και *προληπτική*, που σημαίνει την αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ευκαιριών μείωσης της φτώχειας μέσω πολιτικών ελαχιστοποίησης των ανισοτήτων και της περιθωριοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

Τέλος, η Ο.Κ.Ε. υπογράμμισε ότι η συμβολή του «ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος»

στην καταπολέμηση της φτώχειας δεν πρέπει να εξαντλείται στην απλή παροχή οικονομικής βοήθειας προς τους φτωχούς. Αντιθέτως, η πολιτική του «ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος» οφείλει να λειτουργεί στο πλαίσιο μιας συνολικής πολιτικής που θα στοχεύει στην επανένταξη όσων λαμβάνουν αυτή την παροχή. Η συνολική αυτή πολιτική πρέπει να συντίθεται από τις αρχές πολιτικής για την απασχόληση και την αντιμετώπιση της ανεργίας, της πολιτικής εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και της πολιτικής κατά του κοινωνικού αποκλεισμού.

γ. Γνώμη Πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. για την «Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (υπ' αριθμ. 68, Δεκέμβριος 2001)

Η Ο.Κ.Ε. είχε τονίσει την έκταση του φαινομένου του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας στην Ελλάδα, παρατηρώντας παράλληλα ότι αυτό συνδέεται πιο πολύ με την αδυναμία εξεύρεσης απασχόλησης παρά με την απώλεια υπάρχουσας απασχόλησης. Είχε αναφερθεί δε ειδικότερα στους νέους, τις γυναίκες, στα άτομα ελλιπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης, τους αιτούντες άσυλο και τους παλιννοστούντες μετανάστες, τα άτομα με αναπηρία, τους φυλακισμένους, αποφυλακισμένους και ανήλικους παραβάτες, τους Τσιγγάνους και τους Πομάκους, καθώς και τα απεξαρτημένα άτομα.

Στο δεύτερο μέρος της Γνώμης εκείνης, η Ο.Κ.Ε. είχε εξετάσει ξεχωριστά το κάθε υποπρόγραμμα και μέτρο και είχε σταθεί ιδιαίτερα στην «ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος», την «προσαρμοστικότητα» και την ανάγκη συμφιλίωσης της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής.

Συμπερασματικά, η Ο.Κ.Ε. είχε αναφερθεί στην ανάγκη να υπάρξει καλύτερος συ-

ντονισμός κατά την εκτέλεση των επί μέρους δράσεων του Προγράμματος, να τονωθεί το πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των κρατικών φορέων και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών, να ξεπεραστούν τα πελατειακά δίκτυα και τα συγκεντρωτικά/γραφειοκρατικά φαινόμενα, να διευρυνθεί η ουσιαστική συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και να ισχυροποιηθούν οι δομές της κοινωνίας των πολιτών. Τόνισε παράλληλα την ανάγκη να αξιοποιηθεί η διακρατική συνεργασία, ώστε να επωφεληθεί η χώρα μας από την εμπειρία άλλων χωρών με μεγαλύτερη παράδοση σε πολιτικές ενσωμάτωσης, καθώς και να υπάρξει μεγαλύτερη ευελιξία ως προς την επιλογή ικανών στελεχών και τη διαμόρφωση του σχετικού θεσμικού πλαισίου.

δ. Γνώμη πρωτοβουλίας «Τομείς Προτεραιότητας εν όψει της ενδιάμεσης αξιολόγησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας το 2005 (υπ' αριθμ. 129, Μάρτιος 2005)

Στη Γνώμη αυτή, η Ο.Κ.Ε. είχε τονίσει, μεταξύ άλλων, ότι η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συμβαδίζει με την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση του κράτους πρόνοιας και ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν συνεπάγεται από μόνη της υψηλό βαθμό κοινωνικής συνοχής, καθώς είναι δυνατόν να συνοδεύεται από υψηλά ποσοστά φτώχειας και κοινωνικής περιθωριοποίησης.

Παράλληλα, προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, η Ο.Κ.Ε. είχε αναφερθεί α) στην ανάγκη αύξησης της προσαρμοστικότητας του εργατικού δυναμικού και της επιχειρηματικότητας, β) στην αποτελεσματική επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και γ) στην αξιοποίηση των μεγαλύτερης ηλικίας μελών του εργατικού δυναμικού, προτείνοντας ταυτόχρονα ειδικότερα μέτρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ (2005-2006)

α. Γενικές παρατηρήσεις

Κατ' αρχήν, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί αναγκαίο να διατυπώσει ορισμένες γενικές παρατηρήσεις, οι οποίες αφορούν την αφετηρία των όποιων σχεδιασμών πρέπει να γίνουν για την κατάρτιση του Ε.Σ.Δ.Εν. 2005-2006.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η διαδικασία κατάρτισης ενός Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση θα πρέπει να ανταποκρίνεται στη σημασία του στόχου, δηλαδή στη δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα επιτρέψουν σε κάθε πολίτη να έχει τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στο κοινωνικό γίνεσθαι και ιδιαίτερα στην απασχόληση, τα επί μέρους κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες όπως η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη κ.λπ.

Λόγω ακριβώς της σημασίας του στόχου, ο διάλογος για την κατάρτιση του Σχεδίου Δράσης θα πρέπει να είναι ουσιαστικός. Προς τούτο, θα πρέπει να έχει ως βάση του μία **ρεαλιστική αποτίμηση της υλοποίησης** του προηγούμενου σχεδίου δράσης και μία **επικαιροποίηση** των μεγεθών πάνω στα οποία στηρίχθηκε εκείνο το σχέδιο. Το γεγονός ότι μέχρι τον Ιούνιο θα πρέπει να έχει καταρτισθεί και υποβληθεί στα αρμόδια κοινοτικά όργανα το νέο σχέδιο δράσης και ότι σήμερα, ένα μήνα πριν, δεν υπάρχει απολογισμός της υλοποίησης του προηγούμενου σχεδίου αποτελεί αρνητικό παράγοντα για την εν εξελίξει διαδικασία κατάρτισης του

νέου εθνικού σχεδίου και, εν τέλει, υλοποίησής του.

Η δεύτερη παρατήρηση αφορά το πνεύμα υπό το οποίο καταρτίστηκαν και καταρτίζονται τα εθνικά σχέδια για την κοινωνική ενσωμάτωση. Όλη τους η δομή, ακόμη και η διαδικασία κατάρτισης με τις σχετικές φάσεις και προθεσμίες, είναι σχεδόν αποκλειστικά **προσανατολισμένες προς τα αντίστοιχα κοινοτικά προγράμματα και διαδικασίες**. Αυτό από μόνο του δεν είναι κακό, αλλά προκαλεί ανησυχία και προβληματισμό στο βαθμό που αντανakλά την αδυναμία της ελληνικής Πολιτείας να καταρτίσει ένα πρόγραμμα κοινωνικής ενσωμάτωσης που δεν θα εξαρτάται στο διηνεκές από τους κοινοτικούς πόρους και ιεραρχήσεις αλλά θα έχει τη δική του δυναμική, συμπληρούμενη βέβαια από το κοινοτικό πλαίσιο και την αντίστοιχη χρηματοδότηση. Σε μία εποχή που η προοπτική των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων τίθεται από πολλές πλευρές υπό αναθεώρηση, η χώρα μας θα πρέπει να προετοιμασθεί κατάλληλα για κάθε πιθανή εξέλιξη και να μειώσει την πλήρη εξάρτηση καίριων κοινωνικών προγραμμάτων από την κοινοτική χρηματοδότηση. Παράλληλα, θα πρέπει να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια των δομών εκπόνησης, διαχείρισης και υλοποίησης τέτοιων προγραμμάτων, ώστε τα διατιθέμενα κονδύλια (που συνολικά κινούνται σε υψηλότερα επίπεδα από τον κοινοτικό μέσο όρο) να αξιοποιούνται κατά καλύτερο τρόπο.

Τρίτον, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση θα πρέπει να είναι **εναρμονισμένο με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση**, προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικό στην επίτευξη των στόχων του. Ο κοινωνικός αποκλεισμός –κι αυτό είναι άλλωστε κάτι που αναγνωρίζεται και στη στρατηγική της Λισσαβόνας- συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με το ζήτημα της απασχόλησης των ατόμων που είναι ευάλωτοι σε αυτόν και κάθε προσπάθεια για την αντιμετώπισή του θα πρέπει να συνδυάζεται επιτυχώς με τη γενικότερη πολιτική και τα προγράμματα με την απασχόληση. Η ανάδειξη της απασχόλησης σε πρωταρχικό παράμετρο για τη διατήρηση και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής θα πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα του σχεδίου κοινωνικής ενσωμάτωσης για το διάστημα 2005-6. Απαιτείται, επίσης, η υποστήριξη των μακροχρόνια ανέργων με ταυτόχρονη ενίσχυση των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις εμπειρίες των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων κατά της Ανεργίας και των Τοπικών Πρωτοβουλιών Απασχόλησης. Παράλληλα, η υλοποίηση του Ε.Σ.Δ.Εν. θα πρέπει να γίνεται εναρμονισμένα με το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση.³

Τέταρτον, ένα βασικό πρόβλημα που χαρακτηρίζει τα εν εξελίξει προγράμματα για την κοινωνική ενσωμάτωση είναι η **έλλειψη συντονισμού** μεταξύ τους. Η αποτελεσματική καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλει-

σμού απαιτεί ένα σύνολο συνδυασμένων και αλληλοσυμπληρούμενων μέτρων οικονομικής, εκπαιδευτικής, στεγαστικής και προνοιακής μορφής, τα οποία πρέπει να λαμβάνονται, να υλοποιούνται και να αναπροσαρμόζονται συντονισμένα. Στον τομέα αυτό υπάρχει μεγάλη υστέρηση. Ενδεικτική είναι η αδρανοποίηση της Εθνικής Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας που προβλέφθηκε με το νόμο 3144/2003. Εν όψει της κατάρτισης του Σχεδίου για το 2005-2006, θα πρέπει –έστω και τώρα– να δραστηριοποιηθεί αυτή η Επιτροπή τόσο για να κάνει μία ουσιαστική εκτίμηση της μέχρι τώρα πορείας του εν εξελίξει Σχεδίου, όσο και για να διαμορφώσει μία συνολική άποψη για το περιεχόμενο του νέου Σχεδίου. Αυτονόητο δε είναι ότι η Επιτροπή αυτή –στην οποία εκπροσωπείται τόσο οι Πολιτεία όσο και οι κοινωνικοί φορείς- θα πρέπει να συνεχίσει να λειτουργεί ουσιαστικά και κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου, ώστε να υπάρχει μία σφαιρική και σε τακτική βάση παρακολούθηση και αξιολόγησή του.

Πέμπτον, όσο σημαντικός είναι ο συντονισμός των δράσεων, άλλο τόση σημασία έχει και η **αποκέντρωση της υλοποίησής τους**, ώστε να προσεγγίζονται τα προβλήματα στην εστία τους και να λαμβάνονται μέτρα που θα είναι προσαρμοσμένα στις εκάστοτε τοπικές και ατομικές ιδιαιτερότητες και ανάγκες. Αν και μέχρι τώρα, έχει γίνει μεταφορά αρμοδιοτήτων σε επίπεδο δήμων, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε οι αρμοδιότητες αυτές να συνοδεύονται και από τα αναγκαία μέσα για την υλοποίησή

3. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 91 «Το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.)» (Ιούλιος 2003).

τους. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, θα πρέπει και από πλευράς Τοπικής Αυτοδιοίκησης να ενταθούν οι προσπάθειες ανταπόκρισης στον αναβαθμισμένο ρόλο που έχει αναλάβει στο πλαίσιο της πολιτικής για την κοινωνική ενσωμάτωση.

Με το ίδιο πνεύμα της ανταπόκρισης στις ειδικές και εξατομικευμένες ανάγκες, θα πρέπει να αξιοποιηθούν **και οι Μη Κρατικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)**⁴ μέσα από ένα πλαίσιο συνεργασίας που θα ενεργοποιεί τη δυναμική του εθελοντισμού, παρέχοντας παράλληλα εγγυήσεις διαφάνειας.

Τέλος, και με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης της υλοποίησης αρκετών προγραμμάτων στο πλαίσιο του **Equal**, τονίζεται η ανάγκη να συζητηθούν και να αξιοποιηθούν κατάλληλα από τα όργανα λήψης αποφάσεων οι θετικές πρακτικές που αναδεικνύονται από αυτά, ώστε να υπάρξει ορατό όφελος από τα προγράμματα αυτά για την κοινωνία ευρύτερα.

β. Ειδικότερες παρατηρήσεις

Από την εποχή που καταρτίστηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση της περιόδου 2003-2005, μεσολάβησαν ορισμένες μακρο-οικονομικές εξελίξεις που επιβάλλεται να ληφθούν υπ' όψιν κατά το σχεδιασμό του νέου προγράμματος.

Ειδικότερα, σημειώνεται μία επιβράδυνση των ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης και επιδείνωση των δεικτών ανεργίας, εξελίξεις που επιδρούν ανασταλτικά στις προοπτικές

ευόδωσης μιας αναπτυξιακής κοινωνικής πολιτικής που να παράγει η ίδια πλεονάσματα.⁵ Παράλληλα, οξύνουν την ανάγκη ενίσχυσης των αναδιανεμητικών πολιτικών του κράτους με στόχο τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούνται ως αποτέλεσμα των περιοριστικών οικονομικών πολιτικών και των αναδιρθρώσεων στην παραγωγή και την οικονομία. Μία αναπτυξιακή κοινωνική πολιτική θα πρέπει να ρίχνει το κέντρο βάρους της στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και ταυτόχρονα να συνοδεύεται και από επαρκή μέτρα κοινωνικής προστασίας, ώστε να συμβάλει στη μείωση και, εν τέλει, την εξάλειψη της φτώχειας και της κοινωνικής επισφάλειας. Στο πλαίσιο αυτό, βασικό ρόλο διαδραματίζει η επίτευξη των ποσοτικών στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και ιδιαίτερα αυτός της πλήρους απασχόλησης.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μία διαδικασία συσσώρευσης πολλαπλών παραγόντων απόκλισης από τις αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης που συνδέεται με τη λειτουργία του κράτους δικαίου, τη δυνατότητα άσκησης στοιχειωδών κοινωνικών δικαιωμάτων από το σύνολο του πληθυσμού και την ποιότητα των προσφερόμενων κοινωνικών υπηρεσιών. Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε κατά την προηγούμενη δεκαετία σε συνδυασμό και με τις ευκαιρίες που διανοίχθηκαν με την ένταξή μας στην ΟΝΕ και την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, οι συνθήκες διαβίωσης τμημάτων του πληθυσμού δεν βελτιώθηκαν κατά τον τρόπο που θα ανέμενε κανείς, δεδομένων των ρυθμών ανάπτυξης

4. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι ο όρος «Non Governmental Organisations» αποδίδεται ορθότερα ως «Μη Κρατικές Οργανώσεις» απ' ό,τι με τον όρο «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις», που συνήθως χρησιμοποιείται στη χώρα μας.

5. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 129 ό.π. σελ. 12.

που σημειώθηκαν κατά την ίδια περίοδο. Μάλιστα, μπορεί κανείς να σημειώσει ότι σημειώθηκαν και αποκλίσεις σε περιφερειακό επίπεδο, με αποτέλεσμα να μην επιτευχθεί ο στόχος της περιφερειακής σύγκλισης.

Οι βασικές προτεραιότητες που θα πρέπει να έχει το νέο σχέδιο κοινωνικής ενσωμάτωσης είναι οι εξής:

• **Ενίσχυση της απασχόλησης με αξιοπρεπείς συνθήκες**. Ο στόχος αυτός προϋποθέτει την εφαρμογή εκείνου του μείγματος οικονομικής πολιτικής που διασφαλίζει ταυτόχρονα την ανταγωνιστικότητα, την οικονομική μεγέθυνση και τη διεύρυνση της ζήτησης εργασίας. Απαιτείται επαρκής εισοδηματική στήριξη των ανέργων σε συνδυασμό με μέτρα αναβάθμισης και αναπροσανατολισμού των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων και προσανατολισμών. Πρωταρχικής σημασίας είναι, απ' αυτή την άποψη τα μέτρα ενίσχυσης των υπηρεσιών απασχόλησης (ΚΠΑ) και η ολοκληρωμένη προσέγγιση των προβλημάτων ανεργίας στο τοπικό επίπεδο με συστηματική ανάπτυξη των τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση της **απασχόλησης των γυναικών**,⁶ το ποσοστό της οποίας εξακολουθεί να υστερεί στη χώρα μας σε σχέση με τις άλλες κοινοτικές χώρες. Η προώθηση στην απασχόληση των γυναικών και ιδίως αυτών που έχουν παιδιά, αποτελεί κύριο στόχο για αναπτυξιακούς και κοινωνι-

κούς λόγους⁷. Αφ' ενός μεν η ενεργοποίηση περισσότερων μελών της οικογένειας και αφ' ετέρου η δημιουργία αυτόνομων ασφαλιστικών δικαιωμάτων για τις γυναίκες θα αποτρέψει μελλοντικά προβλήματα. Έτσι η στήριξη στην απασχόληση μονογονεϊκών οικογενειών είναι ιδιαίτερα σημαντική και πρέπει να συνεχιστεί. Άμεσης προτεραιότητας θα πρέπει να είναι η λήψη μέτρων για την εξάλειψη του κινδύνου «εκμηδένισης» των ωφελειών που προσφέρει η απασχόληση των γυναικών από το «υψηλό» οικονομικό και οικογενειακό κόστος της ανάθεσης της φροντίδας και φύλαξης των παιδιών σε χαμηλής ποιότητας δημόσιες ή ιδιωτικές υπηρεσίες. Πολύ σημαντικά στην κατεύθυνση αυτή, είναι η προσχολική αγωγή και τα ολοήμερα σχολεία, θεσμοί ιδιαίτερα σημαντικοί, που θα πρέπει να γενικευθούν πλήρως και να ενισχυθούν ποιοτικά και ιδιαίτερα ως προς το παιδαγωγικό τους σκέλος.

Σημαντική, επίσης, κρίνεται η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας, μέτρο που είναι άλλωστε ενταγμένο στο Γ' ΚΠΣ και το οποίο θα πρέπει να συνεχιστεί ενισχυόμενο.

Σε ό,τι αφορά την απασχόληση επί μέρους πληθυσμιακών ομάδων, επισημαίνονται τα εξής:

Άνεργοι μεγαλύτερης ηλικίας Στην κατηγορία αυτή, υπάγονται οι περιπτώσεις όπου άτομα τα οποία είχαν εισέλθει στην αγορά εργασίας, είτε ως εργαζόμενοι είτε ως αυτό-απασχολούμενοι, και σε κάποια μεταγε-

6. Βλ. και Γνώμη υπ' αριθμ. 104 «Μέτρα για την καταπολέμηση της ανεργίας και άλλες διατάξεις» (Ιανουάριος 2004).

7. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 49 «Το Δημογραφικό Ζήτημα», (Δεκέμβριος 2000).

νέστερη φάση της επαγγελματικής τους εξέλιξης βρέθηκαν εκτός της αγοράς και χωρίς άλλους πόρους βιοπορισμού. Η σημασία αυτής της κατηγορίας αυξάνεται όχι μόνο ποσοτικά αλλά και από πλευράς αρνητικών συνεπειών στα ίδια τα άτομα και στον περίγυρό τους, με αποτέλεσμα να επιδεινώνεται η δυσκολία προσαρμογής τους στα εξελισσόμενα οικονομικά και τεχνολογικά δεδομένα.⁸

Η επανένταξή τους στην απασχόληση θα είχε πολλαπλασιαστικά κοινωνικά οφέλη, γι' αυτούς και τις οικογένειές τους και προς το σκοπό αυτό θα πρέπει να διαμορφωθούν κατάλληλα και αποτελεσματικά προγράμματα κατάρτισης και απόκτησης νέων δεξιοτήτων. Παράλληλα, θα πρέπει να επανεξετασθούν τόσο σε επίπεδο νομοθεσίας (δημόσιος τομέας), όσο και σε επίπεδο επιχειρηματικής πρακτικής προσλήψεων (ιδιωτικός τομέας), τα ανώτατα όρια ηλικίας προκειμένου να είναι κανείς επιλέξιμος για πρόσληψη ή διορισμό, σύμφωνα άλλωστε και με τη διεθνή τάση που υπάρχει για τη μείωση και την κατάργησή τους.

*Νέοι:*⁹ Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι οι νέοι αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα στην προσπάθειά τους να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Ενδιαφέρον μάλιστα παρουσιάζει το γεγονός ότι αντίθετα με ό,τι συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στη χώρα μας είναι ιδιαίτερα μεγάλο το πρόβλημα στους πτυχιούχους νέους. Το

εκπαιδευτικό μας σύστημα θα πρέπει να γίνει πιο προσβάσιμο για το σύνολο των νέων και να λειτουργεί αποτελεσματικά ως προς τον επαγγελματικό προσανατολισμό στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ως προς τη σύνδεση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση. Παράλληλα, θα πρέπει να εφοδιάζει τους νέους με τη δυνατότητα παρακολούθησης των εξελίξεων στην τεχνολογία.

*Άτομα με αναπηρίες:*¹⁰ Η υποβοήθηση των ατόμων αυτών, ώστε να μην αποκλείονται από την εργασία λόγω αναπηρίας, θα έχει θετικά αποτελέσματα στην απασχόληση. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή του ατόμου τόσο στο χώρο εργασίας όσο και στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Παρά τα βήματα που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, οι χώροι εργασίας (όπως άλλωστε και πολλοί άλλοι χώροι κοινωνικής δράσης και συμβίωσης) απέχουν ακόμη από το να είναι φιλικό προς τους εργαζόμενους με αναπηρίες, ενώ η πολιτική και οι διαδικασίες υποχρεωτικής πρόσληψης ατόμων με ειδικές αναπηρίες θα πρέπει να εκσυγχρονισθούν.

Απεξαρτημένοι, αποφυλακιζόμενοι, ανήλικοι παραβάτες, ψυχικά ασθενείς: Είναι γνωστά τα προβλήματα πρόσβασης στην απασχόληση που αντιμετωπίζουν οι ομάδες οι οποίες, αν και δεν ταυτίζονται βέβαια, έχουν ένα σημαντικό κοινό χαρακτηριστικό:

8. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 85 «Νέες γνώσεις-Νέες απασχολήσεις-Τα αποτελέσματα των νέων τεχνολογιών» (Δεκέμβριος 2002).

9. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 129, ό.π. σελ. 12.

10. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 15 «Μέριμνα για την Απασχόληση Ειδικών Κατηγοριών» (Μάρτιος 1998).

σημαντικό μέρος του προβλήματος πρόσβασης στην απασχόληση που αντιμετωπίζουν συνδέεται με τη νοοτροπία που τους αντιμετωπίζει η κοινωνία. Το Σχέδιο Δράσης, πέραν βέβαια της κατάρτισης των ατόμων αυτών, θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στην καλλιέργεια μίας νέας κοινωνικής νοοτροπίας που θα αντιμετωπίζει τα άτομα αυτά χωρίς προκαταλήψεις και θα τους δίνει ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης.

*Αλλοδαποί εργαζόμενοι:*¹¹ Η πληθυσμιακή αυτή ομάδα αναδείχθηκε τα τελευταία 15 χρόνια ως σημαντικός αναπτυξιακός συντελεστής. Το ζητούμενο πρέπει να είναι η ανάδειξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών της απασχόλησής τους και η σύνδεσή τους με τις αναπτυξιακές προοπτικές, ώστε να μην παραμείνουν απλώς φθηνό εργατικό δυναμικό. Και βεβαίως, πολλά βήματα έχουν ακόμη να γίνουν προς την κατεύθυνση της εξάλειψης της άδηλης εργασίας που ειδικά στο χώρο αυτό παραμένει ιδιαίτερα υψηλή.

Εκείνο, όμως, το οποίο έχει τεράστια σημασία, πέραν της ποσοτικής επέκτασης της απασχόλησης, είναι η αναβάθμιση των ανθρωπίνων πόρων και η τόνωση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Πρέπει λοιπόν να συνεχισθούν οι δράσεις που έχουν σαν στόχο την

αναβάθμιση και τον αναπροσανατολισμό των ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού, ούτως ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στις εκάστοτε μεταβαλλόμενες συνθήκες της ζήτησης εργασίας.

• **Βελτίωση της θέσης των χαμηλοσυνταξιούχων**, οι οποίοι αποτελούν μία πληθυσμιακή ομάδα που είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στον κοινωνικό αποκλεισμό¹². Η εξασθένηση του παραδοσιακού στη χώρα μας τρόπου στήριξης των συνταξιούχων μέσα από το θεσμό της οικογένειας έχει εντείνει τα προβλήματα αποκλεισμού των χαμηλοσυνταξιούχων, με αποτέλεσμα να απαιτείται ένας συνδυασμός πολιτικών εισοδηματικής ενίσχυσης και προνοιακής αρωγής. Το ΕΚΑΣ υπήρξε ένα θετικό μέτρο, πλην όμως έχουν ήδη γίνει ορατά τα όριά του και είναι αναγκαίο να υπάρξει μια πιο εστιασμένη προσέγγιση των χαμηλοσυνταξιούχων ως πληθυσμιακής ομάδας με ιδιαίτερες ανάγκες, με παράλληλη ενίσχυση του πραγματικού τους εισοδήματος.

• **Στελέχωση των Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας και ανάπτυξη νέων υποδομών.**¹³ Η δημιουργία νέων αποκεντρωμένων υποδομών παροχής υγείας και πρόνοιας κινδυνεύει από γρήγορη απαξίωση αν δεν στελε-

11. Πέραν της Γνώμης υπ' αριθμ. 38 για την οποία έγινε ειδικότερη αναφορά στο Κεφάλαιο Γ', η Ο.Κ.Ε. έχει γνωμοδοτήσει για το θέμα αυτό και στις Γνώμες υπ' αριθμ. 8 «Διαδικασία για τον καθορισμό των προϋποθέσεων για τη νόμιμη διαμονή και εργασία των αλλοδαπών στην Ελλάδα, που δεν είναι υπήκοοι των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Μάρτιος 1997) και υπ' αριθμ. 9 «Όροι, διαδικασία, προϋποθέσεις χορήγησης της Κάρτας Παραμονής Περιορισμένης Χρονικής Διάρκειας σε αλλοδαπούς» (Μάιος 1997).

12. Βλ. Γνώμη υπ' αριθμ. 41 «Η Φτώχεια στην Ελλάδα» (Ιούλιος 2000).

13. Βλ. και Γνώμες υπ' αριθμ. 60 «Ε.Π. Υγεία Πρόνοια 2000-2006 – Γ' Κ.Π.Σ.» (Νοέμβριος 2001), υπ' αριθμ. 50 «Βελτίωση και εκσυγχρονισμός του Εθνικού Συστήματος Υγείας» (Δεκέμβριος 2000), υπ' αριθμ. 69 «Αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας κ.ά. διατάξεις» (Φεβρουάριος 2002).

χωθούν άμεσα από επαρκές και κατάλληλο προσωπικό παροχής τέτοιων υπηρεσιών.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη των υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και μετά-νοσοκομειακής φροντίδας για τους ηλικιωμένους στο τοπικό επίπεδο, όχι μόνο στις αγροτικές περιοχές, αλλά και τα μεγάλα αστικά κέντρα όπου παρατηρείται συσσώρευση προβλημάτων πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας. Η εστίαση συσσωρευμένων προβλημάτων πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές χαρακτηρίζει αρκετές υποβαθμισμένες περιοχές των αστικών κέντρων όπου συγκεντρώνονται κατά κανόνα οι πλέον ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, πρόβλημα στο οποίο θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο.

Στον προνοιακό τομέα πρέπει να εξαρθεί η σημασία του προγράμματος Βοήθεια στο Σπίτι, του οποίου η συνέχιση και περαιτέρω ενίσχυση θα πρέπει να διασφαλισθούν.

• **Ανάπτυξη Κέντρων Συντονισμού των δικτύων Κοινωνικής Προστασίας** . Η αποκέντρωση και από-συγκέντρωση των υπηρεσιών με την ταυτόχρονη επιδίωξη εγκαθίδρυσης δικτύων κοινωνικής προστασίας στο τοπικό επίπεδο, προϋποθέτει τη μεταφορά πόρων και αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση, με παράλληλη επιμόρφωση του προσωπικού στη διαχείριση και την αντιμετώπιση τοπικών κοινωνικών ζητημάτων. Η μέχρι τώρα πορεία αυτής της διαδικασίας δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική παρά την ανάπτυξη των Κέντρων Εξυπηρέτησης των Πολιτών (ΚΕΠ), των Κέντρων Προώθησης της Απασχόλησης (ΚΠΑ) και των Υπηρεσιών Βοήθειας στο Σπίτι. Αυτού του είδους οι δράσεις προϋποθέτουν σημαντική μεταφο-

ρά πόρων από την κεντρική διοίκηση προς την τοπική αυτοδιοίκηση, τη διεύρυνση της διακριτικής ευχέρειας των στελεχών και την απόκτηση της κατάλληλης τεχνογνωσίας από ικανά και κατάλληλα επιμορφωμένα στελέχη, ενώ ταυτόχρονα απαιτεί αποτελεσματικό συντονισμό. Η μονομερής ενίσχυση ορισμένων μόνο πλευρών των τοπικών δικτύων κοινωνικής προστασίας και ειδικότερα του σκέλους των μη-κυβερνητικών οργάνωσεων ενδέχεται να προκαλέσει υπερβολική αύξηση του διαχειριστικού κόστους εξαιτίας των απαιτήσεων της λογοδοσίας (accountability), με τελικό αποτέλεσμα τον περιορισμό αντί της επιδιωκόμενης βελτίωσης των όποιων θετικών επιδράσεων προς τους τελικούς αποδέκτες.

Για να αποφευχθεί ο κίνδυνος της διασποράς των πόρων είναι ιδιαίτερης σημασίας ο συντονισμός της περαιτέρω ενίσχυσης και του προσανατολισμού των αναδιανεμητικών πολιτικών στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, με την παράλληλη ενίσχυση των τοπικών δικτύων κοινωνικής προστασίας χάρη στην ανάπτυξη **κέντρων συντονισμού των διαφορετικών δράσεων που προσανατολίζονται προς στις επιμέρους ευάλωτες κοινωνικές ομάδες** .

• **Ανάπτυξη εξελεγμένων συστημάτων πληροφόρησης**. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης είναι η ακριβής γνώση των προβλημάτων, τόσο στο εθνικό, όσο και στο τοπικό επίπεδο.

Γι' αυτό το σκοπό είναι άμεσης προτεραιότητας η ανάπτυξη συστημάτων αξιόπιστης καταγραφής και ανάλυσης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ευάλωτες κοινωνικά ομάδες με την αξιοποίηση των παρατη-

ρητηρίων που δημιουργήθηκαν και δημιουργούνται με τη συνδρομή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων, τη χρηματοδότηση εκτεταμένων πρωτογενών ερευνών και τη θέσπιση επιτελικών συντονιστικών οργάνων των επιμέρους πολιτικών και τη σύνδεσή τους με τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (GIS). Η συνεισφορά των GIS είναι κρίσιμης σημασίας για την αναβάθμιση της ποιότητας των κοινωνικών υπηρεσιών και θα πρέπει να επεκταθούν άμεσα σε πολλές πλευρές της δημόσιας και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Επίσης, η σύνδεση και η πρόσβαση των επιστημονικών φορέων των κοινωνικών εταίρων στα GIS μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων κοινωνικού αποκλεισμού.

• **Η αντιμετώπιση της παραοικονομίας και της αδήλωτης απασχόλησης** θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα, όπως ήδη επισημάνθηκε και ανωτέρω με αφορμή την περίπτωση των μεταναστών. Η πρόοδος της μηχανοργάνωσης του Ι.Κ.Α. και η διαδικασίες νομιμοποίησης των μεταναστών που εφαρμόστηκαν από το 2001 (Ν.2910/2001) ήταν αναγκαίες αλλά όχι και επαρκείς συνθήκες για τον περιορισμό της αδήλωτης απασχόλησης.¹⁴

Αποτελεί άμεση προτεραιότητα η μεγαλύτερη ενίσχυση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ώστε να ελέγχονται συστηματικότερα η τήρηση των κανόνων για τις αμοιβές, τις συνθήκες εργασίας και τα εργατικά δικαιώματα. Επιπλέον, η ενίσχυση της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων και η συμ-

βολή του στην καταπολέμηση της παραοικονομίας αυξάνει τα έσοδα που μπορούν να διατεθούν για τη βελτίωση του κοινωνικού μισθού.

• **Μέτρα ένταξης των οικονομικών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.** Η ομαλή ένταξη των οικονομικών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία προϋποθέτει την επίλυση του χρονίζοντος προβλήματος της νόμιμης (ημι-παράνομης διαμονής τους στη χώρα). Η πλειοψηφία των οικονομικών μεταναστών ζει και εργάζεται για μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα μας και όλες οι έρευνες δείχνουν ότι αποτελούν πλέον βασική παράμετρο της ελληνικής κοινωνίας για την οποία απαιτείται η θέσπιση και ανάπτυξη συγκεκριμένης πολιτικής ένταξης και ενσωμάτωσής τους.

Απαιτείται η απλούστευση των διαδικασιών απόδοσης των εγγράφων νομιμότητας και η διεύρυνση του χρονικού διαστήματος της ισχύος τους, η ανάπτυξη ενός δικτύου πολύ-γλωσσικών υπηρεσιών στα πρότυπα των ΚΕΠ στις περιοχές όπου εμφανίζεται μεγάλος αριθμός μεταναστευτικών πληθυσμών, όπως είναι ο Δήμος Αθηναίων, η Δυτική Αθήνα, ο Πειραιάς και η Νομαρχία Θεσσαλονίκης. Προοπτικά θα πρέπει να τεθεί ως άμεσος στόχος η ανάπτυξη ανάλογων δομών στις έδρες τουλάχιστον όλων των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων μέχρι το 2008, όπως άλλωστε προβλέπεται στο υφιστάμενο σήμερα Εθνικό Σχέδιο Δράσης. Σ' αυτή την κατεύθυνση μπορούν να αξιοποιηθούν

14. Βλ. Γνώμες υπ' αριθμ. 63 «Προσαρμογή της νομοθεσίας του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις ανάγκες λειτουργίας του Ολοκληρωμένου Πληροφορικού Συστήματος και άλλες διατάξεις» (Νοέμβριος 2001) και υπ' αριθμ. 75 «Μεταρρύθμιση Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης» (Ιούλιος 2002).

άμεσα τα δίκτυα υποστήριξης των μεταναστών που δημιουργήθηκαν από διάφορους φορείς τοπικής και εθνικής εμβέλειας, χωρίς όμως να εντάσσονται μέχρι σήμερα σε ένα ευρύτερο σχέδιο αναπτυξιακής κοινωνικής πολιτικής, με συνέπεια την επισφαλή βιωσιμότητά τους.

• **Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου**¹⁵. Αυτό θα πραγματοποιηθεί όταν εξαλειφθούν οι διαφορές στην ποιότητα ζωής μεταξύ των κατοίκων της υπαίθρου και των πόλεων. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονίσουμε, ότι παρά τις πολύ σημαντικές δράσεις που υλοποιήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια (ΕΠΑΑ-ΑΥ 2000-2006, έγγραφο προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης Leader κ.λπ.), οι διαφορές στην ποιότητα ζωής είναι μεγάλες και θα πρέπει να καταβληθούν πολύ σημαντικές προσπάθειες για να επέλθει συνοχή. Σημαντικότετος παράγοντας, βέβαια, παραμένει και η στάθμη του εισοδήματος, η οποία απέχει παρά πολύ από των αστικών περιοχών. Η συνολική προσέγγιση πρέπει να έχει τις εξής διαστάσεις:

- Οικονομική ανάπτυξη της υπαίθρου, η οποία όμως θα βασίζεται στο σεβασμό στο περιβάλλον και στην αειφορία. Απαιτείται συνέχιση της ενίσχυσης των κατοί-

κων των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών (εξισωτική αποζημίωση, κίνητρα για νέους αγρότες αλλά και των δράσεων μέσω των Leader). Η μεταρρύθμιση της Κοινωνικής Αγροτικής Πολιτικής του Ιουνίου 2003 και του Απριλίου 2004 έχει σαν βασικά της στοιχεία την αποσύνδεση του ύψους των ενισχύσεων από το ύψος και το είδος της παραγωγής την περιβαλλοντική της πορεία και την ποιοτική της στροφή. Επιπλέον, οι αγρότες θα πρέπει να στραφούν στην αγορά προκειμένου να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Όλη αυτή η διαδικασία αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά ένα ορισμένο αριθμό αγροτών, ιδίως αυτούς που θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν την αγροτική δραστηριότητα.

- Κοινωνικές υπηρεσίες. Ενώ η πρόσβαση στις υπηρεσίες δευτεροβάθμιας φροντίδα υγείας μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική για τους κατοίκους της υπαίθρου, πολλά πρέπει να γίνουν στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, όπου θα πρέπει να εξασφαλισθεί η πρόσβαση σε ευρύτερο φάσμα υπηρεσιών, ιδίως για τα ΑΜΕΑ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Νικόλαος Αναλυτής

15. Βλ. Γνώμες υπ' αριθμ. 26 «Ατζέντα 2000-Διαρθρωτικά Ταμεία» (Φεβρουάριος 1999), υπ' αριθμ. 27 «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου» (Μάρτιος 1999), υπ' αριθμ. 44 «Κατάρτιση στον Αγροτικό Τομέα στην Ελλάδα» (Σεπτέμβριος 2000), υπ' αριθμ. 76 «Σύσταση Λογαριασμού Αγροτικής Εστίας» (Ιούλιος 2002), υπ' αριθμ. 80 «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου» (Οκτώβριος 2002) και υπ' αριθμ. 103 «Διεύρυνση και μεταρρύθμιση αγροτικής πολιτικής» (Δεκέμβριος 2003).

Στην Ολομέλεια της 13ης Μαΐου 2005 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη
της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Αναλυτής Νικόλαος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιόλιος Νικόλαος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Α' ΟΜΑΔΑ

Αλέπης Μιχάλης
Πρόεδρος Δ.Σ. Σ.Α.Τ.Ε.

Αντζινάς Νικόλαος
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ντουντούμης Γεώργιος
Μέλος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Ασημακόπουλου Δημητρίου
Προέδρου Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Γκοτσόπουλος Χρήστος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Τσέντος Γεώργιος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Ζαχαρέλη Σταύρου
Εκπροσώπου Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Κουτσιβίτου Αναστασία
Εκπρόσωπος Σ.Ε.Β.

Ρεφρές Κυριάκος
Γενικός Διευθυντής Π.Ο.Ξ.

Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Τσατήρης Γεώργιος
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Χασιώτης Νικόλαος
Εκπρόσωπος Ένωσης
Ελλήνων Εφοπλιστών

Β' ΟΜΑΔΑ

Αυγητίδης Ελευθέριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κωνσταντινίδης Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαιμός Στέφανος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Παππάς Δημήτριος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
σε αναπλήρωση του
Ξενάκη Βασιλείου
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Πεπόνης Εμμανουήλ
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πλευράκης Μιχάλης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Μπάρλος Αλέξανδρος
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Πολυζωγόπουλου Χρήστου
Προέδρου Γ.Σ.Ε.Ε.

Τούσης Αθανάσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γ' ΟΜΑΔΑ

Γωνιωτάκης Γεώργιος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Κουκουλάκης Ζαχαρίας
Μέλος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Καραγκιοζόπουλος Αχιλλέας
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Σπίρτζης Χρήστος
Μέλος Δ.Ε. Τ.Ε.Ε.

Σχινάς Θεόδωρος
Εκπρόσωπος Δικηγορικού Συλλόγου
Αθηνών

Καλλοντζής Ιωάννης
Εκπρόσωπος ΚΕ.Π.ΚΑ.
σε αναπλήρωση του
Τσεμπερλίδη Νικολάου
Προέδρου Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Γρηγόριος Παπανίκος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρος Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: (210) 9249510-2, Fax: (210) 9249514, e-mail: iproke@otenet.gr